

Mellékletek:

Király Lajos járási nemzetőrparancsnok tevékenysége 1956-ban

Származása, iskolái

Király Lajos 1900. január 21-én született Máramarosszigeten. Édesapja, az alsódabasi származású Király Géza ugyanis itt volt iskolai tanító egészen a trianoni döntésig, mely után nyugdíjazták. (Király Géza korábban, az 1880-as években Felsődabason tanított.) Édesanyja, Karvasy Irén családja Felsődabas legnagyobb birtokosai közé tartozott a századfordulón és a XX. század elején, főként jelentős szőlőterületen gazdálkodtak. Király tanító úr és felesége népes családot, tizenegy gyereket neveltek. Lajos fiuk eredendően vegyész-mérnök szeretett volna lenni, de a család anyagi helyzete ezt nem tette lehetővé, ezért 1917-ben, a gimnáziumi érettségét követően Budapesten, a Ludovikán folytatta tanulmányait.

Katonai pályafutása 1945-ig

1920-ban, a Ludovika elvégzése után hadnagyként gyalogsági csapatszolgálatra osztották. Családot alapított, Burger Annát vette feleségül, házasságukból egy fiúgyermek született. Közben szülei Trianon után, 1921-ben kényszerűen hazatelepültek Felsődabasra.

1924-ben főhadnaggyá avansált. 1925-ben egy fővárosi lakás használata kapcsán zajos összetűzésbe került felesége rokonaival, mely, mint korabeli bulvárhír, több sajtóorgánumban is felkerült. Utána viszont csendes évek következtek, 1929-ben századossá léptették elő. A hadsereg és a kecskeméti helyőrség sportversenyein főként a lövészet, vívás és tenisz számokban ért el figyelemreméltó eredményeket. 1937-ben a kecskeméti úrnapi körmenetnek rekordszámú, 15000 résztvevője volt, melyben: „Minden szem megakadt a katonai díszszázadon, amelyet Király Lajos százados vezényelt.” 1939-ben a Magyar Katonai Szemle hasábjain a levontekiképzés reformjáról publikált. 1940. december 4-én a magyar királyi honvéd vezérkar főnöke Okirati Dicsérő Elismerésben részesítette Király Lajos századost a csapatkiképzés és a katonai közigazgatási szolgálat terén tanúsított teljesítményéért.

Mint ezredsegédtiszt, 1941 áprilisában részt vett a délvidéki bevonuláson, és még ebben az évben őrnagyi rangot kapott. 1942. február 5-én Horthy Miklós kormányzó Nemzetvédelmi Kereszt kitüntetésben részesítette, majd alezredessé léptették elő. A Magyar Katonai Szemlében ezúttal a Haditornaversenyéről írt két részben 1942. I. negyedévében.

Egy rövid törzstiszti képzés után zászlóalját a keleti hadszíntérre vezényelték, ahol a vasútvonalak őrzése volt a feladatuk. 1942-ben a II. magyar hadsereg alegységének tagjaként részese volt a doni harcoknak, ahol megsebesült. Ápolását a hátországba végezték, így a doni katasztrófa idején már Magyarországon volt. Példamutató helytállásáért 1943. február 11-én a Kormányzó a „Magyar Érdemrend Lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal” kitüntetést adományozta: „Király Lajos alezredesnek, az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért és zászlóaljának az ellenség előtt való eredményes vezetéséért”.

Felgyógyulása után a HM kecskeméti kiképzési csoportfőnökségén teljesített szolgálatot, mint hátországi zászlóaljparancsnok. 1944 augusztusában a Kárpáti arcvonalra került. A nyilas hatalomátvételnél nem esküdött fel Szálasihoz, mely pályája későbbi alakulásában jelentős szerepet játszott. Az októberi Vereckei-hágó környéki harcokban helytállásának, bátorságának, vezetési készségének nyilvános dicsérete még az MTI híreibe is bekerült. A harcok menete azonban úgy alakult, hogy október 26-án Munkácsnál zászlóaljával letette a fegyvert, és szovjet hadifogságba került.

1946 és 1956 között

1946-ban a szovjetek a Délvidék visszacsatolásában történt részvétele miatt kiadták Jugoszláviának, mint lehetséges háborús bűnöst. A héthónapos belgrádi vizsgálat során semmi terhelőt nem találtak ellene, így hazaengedték. Itthon azonnal jelentkezett a katonai és rendőri hatóságoknál, melynek eredményeként átvették a néphadsereg állományába. A Horthy-hadseregbéli múlt miatt azonban nagyon sok pályatársához hasonlóan 1948-ban megszüntették a szolgálati jogviszonyát. Mindössze 48 évesen nyugdíjazták, majd már nyugállományú tisztként megbízták a magyar-csehszlovák lakosságcsere lebonyolításában való közreműködéssel. E beosztása 1949. június 30-ig tartott. Ezt követően nyugdíjából élt a fővárosban, melynek folyósítását 1950-ben megszüntették. Miután hónapokig nem talált munkát, hazaszorult Dabasra gazdálkodni. Birtoka a Kakucsi határban lévő, anyai ágon örökölt 4 hold 1100 négyszögöl földből állt, melyben volt szőlő és barackos is. Felesége varrással egészítette ki a család bevételeit. 1953-tól a Selypi Cukorgyár körzeti termelési felvásárlójaként segítette a Dabas-környéki gazdálkodókat, tapasztalatait, tanácsait előadásokon megosztva velük.

Az 1956-os forradalom időszakában

A cukorrépa-termeltetésben és felvásárlásban elért sikerek azonban nem elégítették ki az ízig-vérig katonaembert. 1956. október elején a változásokat érzékelve kérelmezte visszavételét a hadsereg tényleges állományába. Szoba-konyha-kamrás lakóházán dolgozva otthon érte őt az ideiglenes járási nemzeti bizottság motorkerékpáros küldönce október 30-án. Tájékoztatta, hogy a bizottság az alakuló ülésén egyhangúlag a járási nemzetőrség parancsnokának választotta. Király Lajos először tiltakozott, mondván, hogy ő a honvédség állományába szeretne visszakerülni. Amikor azonban a futár a közállapotok kritikus helyzetével, a rend és a nyugalom helyreállításának égető szükségével érvelt, mégiscsak elvállalta a megbízást. A teljes képhez hozzátartozik, hogy Király alezredes több személyi javaslat után kapta meg valamennyi döntéshozó támogatását. A legkitartóbban dr. Domián Ferenc érvelt mellette, aki szerint a kialakult helyzetben „kemény és katonás” nemzetőr parancsnokra van szüksége a járásnak. A nemzeti bizottság határozatban rögzítette legfontosabb feladatait: a rend biztosítása, az erőszakos egyéni kezdeményezések megakadályozása, lehetőség szerint a rendőrség régi tagjainak visszavétele. Kinevezését a saját maga által megfogalmazott hirdetményben tudatta a járás lakosságával, majd végiglátogatta a településeket és bemutatkozott a községi vezetőknek (Sári, Ócsa, Inárcs, Kakucs, Újhartyán, Hernád). A járási kapitányságon vezetőcserét hajtott végre, a fegyverek és lőszerke begyűjtését személyesen irányította. November elsején ő fogalmazta meg a párt- és DISZ-szervezetek feloszlásáról szóló rendeletet, melyet végül némi kiigazítás után dr. Domián Ferenc írt alá. Következőes álláspontot képviselt, mert a továbbiakban új pártok szervezését sem támogatta. Megjavíttatta, majd használatba vette a járási pártbizottság szolgálati autóját. A fordulatot követően, november 6-án fehér zászlót tüzetett ki a járási tanács épületére és összeszedette a nemzetőröknek kiadott fegyvereket. Bár lemondott, a visszatérő hatalom helyi képviselői továbbra is megbízták a nemzetőrség irányításával. E döntésnél rögzíteni szükséges, hogy a járás kirívó atrocitásai (október 28-án Gavló József, majd október 30-án Lengyel László meggyilkolása) még Király Lajos nemzetőr-parancsnoki működése előtt történtek. Egyébként bárki fordult hozzá az elszabadult indulatoktól tartva, és védelmet kért, mindenkit személyesen felkeresett és bátorító szóval, intézkedéssel igyekezett megnyugtatni, többnyire sikerrel. Humanitását jól jellemző példa, hogy Sári község szőlőben bujkáló párttitkárát egy véletlen találkozást követően befogadta a saját lakásába, továbbá november 3-án szabadon engedett két ÁVH-s tisztet és egy pártalkalmazottat.

A megtorlás

1956 november 4 után, a visszarendeződés során a közigazgatás újra szervezési folyamatában igényt tartottak a munkájára, melyért többször kapott elismerést, dicséretet. Mindez azonban csak 1957. február 26-ig tartott, amikor letartóztatták. Első fokon a Pest Megyei Bíróság a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvételéért életfogytiglani börtönnel, teljes vagyonekzárással és 10 év közügyektől való eltiltással sújtotta. Király Lajos téves ténymegállapításra hivatkozva enyhítésért fellebbezett, az ügyész viszont halálbüntetést kért. A horthysta katonatiszt iránti gyűlölettől elvakultan megfogalmazott legsúlyosabb vád szerint: *„Tétlenül nézte december 10-én Bikszá Miklós megtámadását és meggyilkolását, de mint volt horthysta alezredes nem avatkozott be.”* A túlbuzgó ügyészt az a körülmény egyáltalán nem zavarta, hogy Király Lajos azon a napon nem is tartózkodott Gyónon. A Legfelsőbb Bíróság ejtette ezt a vádat, sőt enyhítő körülmények figyelembevételével a börtönbüntetést tizenöt évre mérsékelte. Az általános amnesztiával 1963. március 27-én szabadult.

Életének utolsó, sajnos rövidre szabott időszaka gyakorlatilag dokumentálatlan. A helyi emlékezet szerint lakóházát, földjeit, minden ingatlanát elkobozták, végül rokoni segítséggel, a dabasi állomással szemben lévő kisházba szorult feleségével. Elhelyezkedni nem tudott helyben, ezért a fővárosba költözött és 63 évesen segédmunkás lett az 1. számú Autóközlekedési Vállalatnál. A börtönévekben egészségi állapota végzetesen leromlott, melynek következményeként szabadulása után nem sokkal az egyik egészségügyi intézményben rosszul lett és meghalt. A fővárosban temették el.

Utóélete

„Pest megyében az egyik legtipikusabb nemzetőr parancsnok az akkor 56 éves Király Lajos volt, akit október 30-án bíztak meg a Dabasi Járási Nemzetőrség megszervezésével és irányításával. A Dabasi járás Pest megye egyik legelmaradottabb térsége volt, ahol a forradalom kitörése után a régi hatalom iránti gyűlölet a legszélsőségesebben, a legerőszakosabban nyilvánult meg. Fegyveres csoportok szerveződtek, rendőrörsöket, párt- és tanácsházakat támadtak meg, erőszakoskodtak és elkövettek gyilkosságokat is. A járás lakossága félelemben és bizonytalanságban élt. Általános volt az az igény, hogy a járás közbiztonságának megteremtéséhez erőskezü, és tapasztalatokkal rendelkező parancsnokra van szüksége. A járási nemzeti bizottság első ülésén egyhangúlag bírta meg Király Lajost.”

E mondatokkal vezette be Király Lajos életútjának, 1956-os tevékenységének ismertetését dr. Böőr László, a Nagykőrösi Levéltár nyugalmazott igazgatója 2010. május 18-án, az 1956-os Nemzetőrség Hagyományápoló Tanácsa által a Hadtörténeti Múzeumban szervezett tudományos konferencián. Posztumusz kitüntetéssel, előléptetéssel felérő mondanivalója Pest megye 140 nemzetőr parancsnoka pályájának ismeretén alapult, és szavai nyomán a jellemző 20. századi magyar katonasorsok egyike bontakozott ki.

Király Lajos 1956-os járási nemzetőrparancsnokként Pest megye legjobbjai közé tartozott. Megbízatását jelentős katonai szaktudás és tapasztalat birtokában látta el, elkötelezetten, határozottan, de humánusan szolgálta a Dabasi járás lakosságát. Helytállása megkerülhetetlen része a Dabasi járás 1956-os történetének, ezért értéktári megörökítést és védelmet érdemel.

Bibliográfia

- Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Kormányzói elhatározások. 1920. augusztus 20. p. 1609.
- Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Kormányzói elhatározások. 1923. december 22. p. 144.
- (H.J.): Király Lajos főhadnagy katonákkal dobatta ki a saját sógorát a lakásából. Esti Kurír, 1925. szeptember 16. p. 5.
- Esti Kurír: Még mindig a szabadban lakik családjával Burger Ede, akit saját lakásából erőszakkal tett ki sógora. 1925. október 2. p. 8.
- Kassai Ujság: Két hét óta a szabadban lakik egy család. 1925. október 6. p. 4.
- Honvédségi Közlöny: Személyes ügyek. Kormányzói elhatározás. 1929. május 4. p. 75.
- Budapesti Hírlap: Kinevezések a honvédségnél. 1929. május 5. p. 17.
- Magyarság: Kinevezések a honvédségnél. 1929. május 5. p. 12.
- Nemzeti Ujság: Katonai kinevezések. 1929. május 5. p. 18.
- Pesti Hírlap: Katonai kinevezések. 1929. május 5. p. 29.
- Ujság: Előléptetések a honvédségnél. 1929. május 5. p. 10.
- Barabás Endre: A hadsereg sporthete. Magyarság, 1934. június 27. pp. 7-8.
- Budapesti Hírlap: A hadseregi versenyek harmadik napja. 1934. június 27. p. 13.
- Pesti Hírlap: A hadsereg sporthete. 1934. június 27. p. 8.
- Sporthírlap: A hadsereg sporthét 3-ik napja. 1934. június 27. p. 8.
- Dunántúl: Tiszti versenyek győztesei – Tenisz (páros). 1935. július 2. p. 6.
- Pesti Hírlap: Tenisz - Megkezdődött a hadsereg bajnoki versenye. 1935. július 9. p. 14.
- Kecskeméti Közlöny: Tizenötezer ember vett részt a ragyogó úrnapi körmeneten. 1937. május 29. p. 1.
- Kecskeméti Közlöny: A helyőrségi sportversenyek második napja. 1937. június 13. p. 11.
- Kecskeméti Közlöny: Tiszti tenisz- és vívóverseny. 1937. június 16. p. 4.
- Kecskeméti Közlöny: Felesküdtek a kecskeméti honvédek. 1939. február 26. p. 1.
- Kecskeméti Közlöny: A 7. gyalogezred nyerte a tiszti vívóversenyt. 1939. május 2. p. 8.
- Király Lajos százados: A leventekiképzés reformja. Magyar Katonai Szemle, 1939/III. negyedév. pp. 54-62.
- Kecskeméti Közlöny: A zászlószentelési ünnepség. 1939. november 27. pp. 3-4.
- Kecskeméti Ellenőr: Befejeződött a helyőrség vívóversenye. 1940. március 2. p. 8.
- Kecskeméti Közlöny: Veretlenül nyerte a 7. gyalogezred a kardcsapatversenyt és a vándordíjat. 1940. március 2. p. 10.
- Honvédségi Közlöny: Legfelsőbb elhatározások. 1941. április 29. p. 189.
- Honvédségi Közlöny: Legfelsőbb elhatározások. Kitüntetések adományozása. 1942. február 17. p. 104.
- Király Lajos őrnagy: Haditornaverseny. Magyar Katonai Szemle, 1942/I. negyedév. pp. 415-426.
- Király Lajos őrnagy: Haditornaverseny. Magyar Katonai Szemle, 1942/I. negyedév. pp. 638-645.
- Kiskunsági Közlöny: A félegyházi zászlóalj átesett a tűzkeresztségen. 1942. augusztus 29. p. 1.
- Dr. Pados Pál: Sebesült vonattal a fronttól hazáig. Vásárhelyi Reggeli Ujság, 1943. január 3. p. 5.
- Honvédségi Közlöny: Legfelsőbb elhatározások. Kitüntetések adományozása. 1943. február 24. p. 210.

Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (szerkeszti és kiadja): Magyarország tiszti cím- és névtára - 50. évfolyam, 1943: A Magyar érdemrend lovagkeresztjének tulajdonosai. Magyar Királyi Állami Nyomda, Budapest, 1943. p. 776.

Magyarország: A 40. számú hadijelentés. 1944. október 21. p. 1.

Magyarság: A magyar csapatok harc készsége és küzdőszelleme mindenütt érintetlen. 1944. október 22. p. 2.

Pesti Hírlap: Kiegészítés a 40. számú magyar hadijelentéshez. 1944. október 22. pp. 1-2.

Uj Magyarság: Honvédeink valamennyi arcvonalon változatlan keménységgel és kitartással harcolnak. 1944. október 22. pp. 1-2.

Honvédségi Közlöny: Személyi rendeletek. Nyugállományba helyezés. 1948. április 1. p. 132.

Böőr László: Adatok az '56-os forradalom Pest megyei történetéhez. TIT Teleki László Ismeretterjesztő Egyesület, Budapest, 1997. p. 43, 59, 166.

Balázs Gábor, Borbély Rita Katalin, Kiss Anita (szerk.): 1956 Pest megyében I. - Pest Megye Múltjából 10. Pest Megyei Levéltár, Budapest, 2006. p. 75, 152, 243.

Halász Csilla, Schramek László Péter, Tóth Judit (szerk.): 1956 Pest megyében II. - Pest Megye Múltjából 10. Pest Megyei Levéltár, Budapest, 2006. p. 134.

Böőr László: Nemzetőrparancsnokok Pest megyében 1956 októberében. In: Bokodi-Oláh Gergely (szerk.): „A néppel tűzön-vízen át!” Nemzetőrjelvény. Tudományos konferencia a Nemzetőrsegről, 2010. Az 1956-os Nemzetőrség Hagyományápoló Tanácsa, Budapest, 2010. pp. 85-96 (91-93). <https://mek.oszk.hu/14000/14055/14055.pdf>

Valentyik Ferenc: Király Lajos, a Dabasi járás „kemény és katonás” nemzetőr parancsnoka 1. rész. Dabasi Újság, 2014. október; p. 18.

Valentyik Ferenc: Király Lajos, a Dabasi járás „kemény és katonás” nemzetőr parancsnoka 2. rész. Dabasi Újság, 2014. november; p. 21.

Összeállította: Valentyik Ferenc